

امنیت پایدار از دیدگاه مقام معظم رهبری

فریبا شایگان^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۲/۲ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۱/۳/۱۱

فصلنامه آفاق امنیت / سال پنجم / شماره چهاردهم - بهار ۱۳۹۱

چکیده

امنیت پایدار در فرهنگ‌ها و کشورهای گوناگون تعاریفی متفاوت دارد و برداشت‌هایی مختلف از آن شده است. برخی امنیت پایدار را ترکیبی از وجود امنیت ملی و امنیت انسانی دانسته‌اند؛ برخی توسعه اقتصادی جهان را امنیت پایدار تلقی می‌کنند و عده‌ای نیز رفاه بیشتر، حفاظت از غیرنظامیان و توسعه در سطح بین‌الملل را امنیت پایدار می‌دانند. در ایران هم برخی امنیت پایدار را در مقابل امنیت شکننده قرار می‌دهند و معتقدند امنیتی پایدار است که از سوی نهادهای اجتماعی و سیاسی تولید شود و نیروی انتظامی فقط حافظ آن باشد و برخی امنیت پایدار را امنیت عمومی دانسته‌اند.

هدف مقاله بررسی نظریات مقام معظم رهبری درباره امنیت پایدار است. با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوای آشکار تمام سخنان، بیانیه‌ها و پیام‌های مقام معظم رهبری از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۰ بررسی شد. از دید ایشان، امنیت پایدار همه‌جانبه است، متولیان آن علاوه بر سازمان‌های نظامی و قضایی، سایر سازمان‌ها و حتی مردم هستند و تمام آحاد جامعه را دربرمی‌گیرد.

واژگان کلیدی

مقام معظم رهبری، امنیت، امنیت پایدار، متولیان امنیت پایدار، مضمولین امنیت پایدار

طرح مسئله

امنیت از نیازهای اساسی بشر است که بدون آن امکان برآورده شدن سایر نیازها نیست. خداوند امنیت را نعمتی الهی می‌داند و بر انسان منت می‌گذارد که به او امنیت داده است. خداوند متعال در قرآن می‌فرماید: «خدا به کسانی از شما که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده‌اند وعده داده است که حتماً آنان را در این سرزمین جانشین [خود] قرار دهد؛ همان‌گونه که کسانی را که پیش از آنان بودند جانشین [خود] قرار داد و آن دینی را که برایشان پسندیده است به سودشان مستقر کند و بیم‌شان را به ایمنی مبدل گرداند [تا] مرا عبادت کنند و چیزی را با من شریک نگردانند و هر کس پس از آن به کفر گراید آنانند که نافرمانند» (نور/ ۵۵). در آیه‌ای دیگر می‌فرماید: «و خدا شهری را مثل زده است که امن و امان بود [و] روزی از هر سو فراوان می‌رسید، پس [ساکنانش] نعمت‌های خدا را ناسپاسی کردند و خدا هم به سزای آنچه انجام می‌دادند طعم گرسنگی و هراس را به [مردم] آن چشاند» (نحل/ ۱۱۲). هم‌چنین در آیه ۸ سوره مبارکه تکوین فرموده است که «پس در روز قیامت از نعمت‌ها از شما سؤال خواهد شد». حضرت امام صادق (ع) درباره این آیه فرمود: «مقصود از نعمت‌ها که در قیامت از انسان درباره آنها سؤال می‌شود امنیت و سلامتی و ولایت حضرت علی (ع) است» (مجلسی، ج ۳۵، ص ۴۲۶).

پیامبر اعظم (ص) در مورد امنیت می‌فرماید: «وطنی که امنیت و شادی در آن نیست خیری در آن نیست.» امیرالمؤمنین علی (ع) نیز در همین ارتباط فرموده‌اند: «لاخیر فی الوطن الا مع الأمن و المسره» (خورتابی، ۱۳۸۸: ۱). از مفاد این دو حدیث برمی‌آید که سرور و مسرت فرع بر امنیت بوده و شادی بدون امنیت بی‌معنی است. علاوه بر این، از دیدگاه معصومین، وطنی دارای ارزش و خیر است که دارای امنیت باشد و اصولاً کشور ناامن مورد توجه هیچ‌کس قرار نمی‌گیرد و رو به نابودی است. در روایات دیگر منسوب به پیامبر اعظم (ص) آمده است: «نعمتان مکفورتان: الأمن و العافیه» (مجلسی، ج ۸۱، ص ۱۷۰) (سپاس دو نعمت به جا آورده نشده است و مورد ناسپاسی و ناشکری واقع شده‌اند: امنیت و عافیت).

هم‌چنین حضرت علی (ع) می‌فرماید: «نعمت در دنیا امنیت و سلامتی جسم است و تمام نعمت در دنیا و آخرت وارد شدن به بهشت است.» این سخن اهمیت امنیت را بیان می‌کند. اینکه در روایات معصومین (ع) امنیت در کنار سلامتی بیان شده است، از اهمیت و ضرورت وجود و تأمین و تأثیر امنیت در سایر شؤون زندگی بشر حکایت دارد.

با وجود اهمیت زیاد امنیت، آن را امری نسبی، ذهنی و برساخته اجتماعی دانسته‌اند. امنیت ملی را شرایط و فضایی تعریف می‌کنند که طی آن هر ملت قادر است از اهداف و ارزش‌های حیاتی مد نظر خود در سطح ملی و فراملی محافظت کند یا آنها را گسترش دهد (درویشی، ۱۳۷۶: ۱۱).

براساس این تعریف، شرایط و فضای امن برای نظام‌های سیاسی و جوامع مختلف متفاوت است، زیرا ترجیحات ارزشی آنها یکسان نیست، حتی اگر برخی از این ترجیحات، نظیر بقای فیزیکی یا رفاه و آبادانی، فصل مشترک همه آنها باشد. پذیرش این تعریف از امنیت، خواه‌ناخواه الزاماتی به دنبال دارد که یادآوری آنها خالی از ایده نیست: اول، امنیت امری نسبی است؛ به هیچ زمان و مکانی نمی‌توان اشاره کرد که در آن امنیت به طور مطلق تحقق پیدا کرده یا پیدا کند. دوم، امنیت امری ذهنی است، چون بسیاری از ترجیحات ارزشی انسان‌ها فاقد مابه‌ازای عینی و مشخصی هستند. سوم، امنیت امری برساخته اجتماعی و به شدت زمانمند و مکانمند (زمان پرورده و زمینه پرورده) است. به عبارت دیگر، نه تنها نمی‌توان از ترجیحات ثابت و مشترک جوامع مختلف (به دلیل تاریخ و فرهنگ متفاوت) سخن گفت، بلکه و حتی مهم‌تر از آن، در هر جامعه مشخص نمی‌توان بر ترجیحات ثابت و مشترک نسل‌های مختلف آن (به دلیل تأثیرپذیری اذهان عمومی از عوامل مختلف) تأکید کرد (درویشی، ۱۳۸۹: ۵۸).

ویژگی نسبی بودن نشان می‌دهد که امنیت امری همیشگی و پایدار نیست و انسان‌ها باید دائماً مراقب باشند که امنیت آنها از بین نرود. عدم اطمینان از وجود امنیت دائم و پایدار موجب می‌شود که افراد رفتاری محتاطانه داشته باشند، سرمایه‌گذاری نکنند، امید به آینده آنها ضعیف شود و بیشتر به فکر اقدامات تدافعی باشند تا پیش‌رونده و تهاجمی. در جامعه‌ای که این جو حاکم باشد، بخش زیادی از هزینه‌های اجتماعی باید صرف تأمین امنیت، تهیه تدارکات و ابزار و ادوات ایجاد امنیت شود. در کل امید رشد و توسعه و پیشرفت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بسیار کم می‌شود، در حالی که وجود امنیتی پایدار و باثبات در جامعه انگیزه کار و تلاش و سرمایه‌گذاری را در جامعه افزایش می‌دهد و هزینه‌ها هم در این راستا انجام می‌گیرد. البته تعاریفی مختلف از امنیت پایدار شده و دیدگاه‌هایی متفاوت در این زمینه وجود دارد و با توجه به ویژگی‌های امنیت از جمله ذهنی و ادراکی بودن، تولید اجتماعی بودن، سرایت‌کنندگی احساس امنیت و نسبی بودن آن (سعیدی، ۱۳۹۰: ۹۳-۹۱) نمی‌توان به خوبی از امنیت پایدار دفاع کرد، ولی می‌توان به

شناخت عوامل تأثیرگذار بر امنیت پایدار و ویژگی‌های آن پرداخت. برخی امنیت پایدار را امنیت اقتصادی، اجتماعی و نظامی در سراسر جهان در نظر گرفته‌اند و معتقدند وقتی امنیت پایدار می‌شود که توسعه جهانی صورت گیرد (Abbott & Marsden:2008:156) و برخی امنیت پایدار در یک منطقه را مد نظر داشته و همگرایی، همکاری، گفت‌وگو همه‌جانبه‌گرایی و حل منازعات مرزی در یک منطقه امنیت را پایدار دانسته‌اند (قاسمی، ۱۳۸۱: ۹۵). گروهی نیز به امنیت پایدار در یک کشور توجه دارند و آن را شامل امنیت ملی و امنیت انسانی می‌دانند.

به هر حال، وجود امنیتی که در سطح نسبتاً بالایی پایدار باشد چه در جهان، چه منطقه چه کشور نیازی ضروری و تلاش در جهت ایجاد آن، هدف اقدامات مسئولان در این راستاست؛ لذا برای ایجاد و حفظ امنیت پایدار باید ابتدا به شناخت آن و راه‌های دستیابی به آن پرداخت. یکی از راه‌هایی که می‌توان به این شناخت رسید، بهره‌گیری از رهنمودها و نظریات مقام معظم رهبری به عنوان سکاندار نظام جمهوری اسلامی و جلودار حرکت جامعه به سمت امنیت و آسایش است. شناخت دیدگاه‌های ایشان برای برنامه‌ریزی حرکت در این مسیر و تعیین وظایف هر یک از نهادهای مسئول بسیار کارآمد و مفید خواهد بود. مقاله حاضر با هدف شناخت نظریات مقام معظم رهبری در خصوص امنیت پایدار به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که «نظر مقام معظم رهبری در خصوص امنیت پایدار چیست؟»

تحقیقات پیشین

در بررسی‌های انجام‌شده، تحقیقی در خصوص امنیت پایدار به دست نیامد، اما به چند تحقیق مرتبط با موضوع اشاره می‌شود:

پژوهش نخست با عنوان «شناسایی مرجع امنیت در رویکرد امنیت ملی امام خمینی (ره)» به این نتیجه می‌رسد که در رویکرد امنیت ملی امام خمینی (ره)، مرجع جامعه با لحاظ دو مؤلفه برجسته آن یعنی اسلام و مردم، بر مراجع دیگر، اولویت و اصالت می‌یابد. به بیان دیگر، مرجع امنیت در رویکرد امام خمینی جامعه‌محور است. به نظر امام (ره)، بدون رضایتمندی مردم و پشتیبانی آنان از حکومت و دولت، ارکان امنیت ملی ناستوار باقی می‌مانند (کریمی مله، ۱۳۸۴: ۷۶۵).

عنوان پژوهش دوم نیز «نظریه امنیت جمهوری اسلامی ایران» است که به همت دکتر سیامک ره‌پیک و با همکاری جمعی از محققین به نگارش درآمده است. بخشی از این پژوهش به مرجع امنیت در جمهوری اسلامی ایران اختصاص دارد

که در عمل تفاوتی با مرجع امنیت در کنش گفتاری امام خمینی (ره) نمی‌کند. مطابق فرضیه این پژوهش، مرجع امنیت در جمهوری اسلامی ایران مذهب‌محور یا در واقع، اسلام‌محور است و اصل اسلام مرکزیت این مرجع را تشکیل می‌دهد و نظام اسلامی و جامعه اسلامی به تبع آن اهمیت و اصالت می‌یابند (ره‌پیک، ۱۳۷۸). امنیت اخلاقی از دیدگاه رهبری کتابی است که جاویدی گردآوری و تنظیم کرده و در سال ۱۳۸۹ انتشار یافته است. محقق در ابتدا بیان کرده است که مبارزه با ناامنی و ایجاد امنیت در جامعه، بخشی از اصل سوم قانون اساسی است که دولت را به ایجاد محیط مساعد برای رشد فضایل اخلاقی براساس ایمان و تقوا و مبارزه با تمام مظاهر فساد و تباهی ملزم می‌کند. بنابراین، سخنان مقام معظم رهبری در این حوزه هم از جهت ولایت ایشان و هم به لحاظ سیاست‌گذاری‌های کلان ایشان در حوزه امنیت اخلاقی، مورد اهمیت و توجه است (جاویدی، ۱۳۸۹).

مبانی نظری

قدمت اندیشه درباره امنیت به آغاز حیات بشری و زیست اجتماعی او باز می‌گردد. در عین حال، مجادلات درباره امنیت از پایان جنگ جهانی دوم به بعد به مجامع آکادمیک راه پیدا کرد. با گذشت بیش از شش دهه از مناظرات در باب این مفهوم، هم‌چنان عدم اتفاق نظر بین محققان در چیستی آن، نظر مشترک این تلاش‌های فکری است. تریف^۱ و همکارانش معتقدند فقدان تعریف واحد و پذیرفته‌شده برای امنیت و وجود رویکردهای نظری گوناگون برای بررسی آن، این پرسش را مطرح می‌سازد که هر کس چگونه امنیت را تعریف می‌کند. به زعم مورگنتا، این پرسش پاسخ آسانی ندارد. هنگام ارائه تعریف، برخی چیزها را در دل تعریف می‌گنجانیم و چیزهای دیگر را کنار می‌گذاریم (۱۳۸۳، ص ۱۱).

مطالعات محققان اخیر بر این نکته اساسی تأکید دارد که مفهوم امنیت نباید صرفاً به حوزه مسائل و تهدیدهای نظامی محدود شود. امنیت معنای عام‌تری است که نه فقط می‌توان آن را در عرصه نظامی به کار بست، بلکه در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و زیست‌محیطی نیز قابلیت کاربرد دارد (شپهان، ۱۳۸۸: ۶۴).

بوزان در کتاب مردم، دولت‌ها و هراس، که هم‌اکنون مرجع کلاسیک در مجامع آکادمیک به شمار می‌آید، امنیت اجتماعات انسانی را تحت تأثیر عواملی در پنج بخش عمده قرار می‌دهد که عبارت‌اند از: نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی (بوزان، ۱۳۷۸: ۳۴).

1. Terry Terriff

نکته قابل توجه در دیدگاه بوزان این است که این پنج بخش جدا از یکدیگر عمل نمی‌کنند، به طور اجتناب‌ناپذیری به هم وابسته‌اند و به صورت‌های مختلف با هم تداخل دارند (شهبان، ۱۳۸۸: ۶۸).

اوج این رویکرد و تنوع‌بخشی به ابعاد امنیت را می‌توان در بیانیه‌ها و قطعنامه‌های صادره از سوی سازمان ملل و گزارش برنامه عمران ملل متحد در دهه ۱۹۹۰ مشاهده کرد که در آنها مفهوم وسیع و گسترده امنیت انسانی مورد توجه قرار گرفت. در سند ۱۹۹۴ برنامه توسعه ملل متحد، امنیت انسانی وضعیتی تعریف می‌شود که در آن مردم از قید و بندها و فشارهای روحی و روانی که مانع رشد انسان می‌شود، آزاد و رها می‌گردند. امنیت انسانی عبارت است از: ایمنی از تهدیدهای مزمن و دیرپا چون گرسنگی، بیماری و سرکوب و در امان بودن از برهم‌خوردن ناگهانی و زیان‌آور الگوهای روزمره زندگی. در این برنامه، تأمین امنیت انسانی مستلزم رویکردی هفت بعدی است که در آن ابعاد اقتصادی، غذایی، بهداشتی، زیست‌محیطی، شخصی، اجتماعی و سیاسی امنیت مورد توجه قرار می‌گیرد (همان، صص ۱۴۲-۱۴۱).

ویژگی‌های امنیت

مهم‌ترین ویژگی‌های امنیت عبارت است از:

۱. ذهنی و ادراکی بودن؛
۲. امنیت تولید اجتماعی است. به رغم اینکه ادراک ذهنی امنیت نقش اصلی دارد، اما احساس امنیت در تعاملات یا روابط اجتماعی دیگر شکل می‌گیرد. به این ترتیب، مردم امنیت یا عدم امنیت را به یکدیگر القا می‌کنند.
۳. امنیت نیازی بنیادین است تا جایی که ارضای نیازهای دیگر به تأمین و ارضای این نیاز بستگی دارد. همچنین این نیاز پایدار است و هیچ‌گاه تمام نمی‌شود و همواره اهمیت آن افزایش می‌یابد.
۴. امنیت عنصری هژمونیک است و تمام عرصه‌های زندگی متأثر از متغیر امنیت است. هیچ پدیده‌ای در زندگی اجتماعی وجود ندارد که امنیت در شکل‌گیری یا نوسان آن بی‌تأثیر باشد. امنیت عنصری نافذ است که تمام سلول‌های اجتماعی را ارتزاق و حیات آنها را تأمین می‌کند.
۵. احساس امنیت عنصری سرایت‌کننده است. احساس امنیت یا عدم امنیت در بخشی از زندگی می‌تواند سایر حوزه‌های زندگی را در جهت مثبت یا منفی مقید و مشروط کند. همچنین احساس امنیت در یک قشر یا بخشی تأثیرگذار و مرجع می‌تواند به سایر قشرهای اجتماعی تسری و تعمیم یابد.

۶. امنیت یک پیوستار است. همیشه افرادی هستند که امنیت دیگران را به خطر بیندازند. بنابراین، امنیت مطلق ممکن نیست. امنیت آگاهی جمعی است که به طور مداوم تولید می‌شود و انتشار می‌یابد و عدم امنیت از همین منطبق پیروی می‌کند.

۷. امنیت عنصری تعالی بخش است. با افزایش امنیت، کمال و استعلای بشر ممکن می‌شود و با کاهش آن آرمان‌های انسان تخفیف می‌یابد، زیرا تعالی جامعه، رشد فکر و اندیشه، ارائه افکار نوین و نظریه‌های علمی، توسعه و رشد استعدادها، همگی ریشه در عنصر امنیت دارد. امنیت آئینه هستی‌شناختی یک جامعه است (عسگری، ۱۳۸۱).

تعریف امنیت پایدار

اگرچه تعریفی واحد و مشخص از این مفهوم ارائه نشده است، می‌توان متناسب با دیدگاه‌های مختلف، تعاریفی متفاوت برای امنیت پایدار یافت. برخی امنیت پایدار را ترکیب امنیت ملی و امنیت انسانی (Smith, 2008: 5) و برخی آن را توسعه اقتصادی جهان دانسته‌اند و عده‌ای نیز امنیت پایدار را توجه به توسعه بین‌المللی، رفاه بیشتر و حفاظت از غیرنظامیان فرض کرده‌اند (Abbott & Marsden, 2008:167).

جرج کنان امنیت پایدار را امنیت ملی به علاوه امنیت انسانی می‌داند و معتقد است که برای استقرار امنیت پایدار نه تنها باید به امنیت دولت‌های ملی تمرکز کرد و حفظ تمامیت ارضی، استقلال و امنیت داخل آن را مد نظر قرار داد، بلکه باید به امنیت انسانی هم توجه کرد که امنیت افراد و اعضای جامعه است. در این دیدگاه گرچه امنیت ملی و امنیت انسانی با هم سازگارند، در عین حال از یکدیگر متمایزند. از جمله این تمایزات عبارت است از:

۱. امنیت ملی بر امنیت دولت‌ها تمرکز دارد و مشتری آن دولت است، ولی امنیت انسانی متمرکز بر افراد است.

۲. امنیت ملی بر توانایی حفظ امنیت شهروندان از تهدیدهای خارجی تأکید دارد، در حالی که در امنیت انسانی بر مدیریت تهدیدها و چالش‌هایی که ممکن است از خارج یا داخل کشور برای مردم به وجود آید، تمرکز می‌شود.

۳. راهبرد امنیت ملی متمرکز بر تهدیدهای ملموس، پیوسته و مربوط به زمان مشخص است، در حالی که راهبرد امنیت انسانی بهبود وضعیت بشر در افق درازمدت است (Smith, 2008: 5).

بر این اساس امنیت پایدار باید ترکیبی از این دو باشد تا ضمن حفظ امنیت

دولت‌ها، امنیت افراد جامعه هم تأمین شود. در این دیدگاه علاوه بر حفظ شهروندان از تهدیدهای خارجی، امنیت و آزادی شهروندان درون جامعه هم مد نظر است تا گروه‌ها و افراد مخل امنیت آن را تهدید نکنند و افراد اجازه فعالیت‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مورد علاقه خود را داشته باشند. برخی کشورها ممکن است تهدید خارجی نداشته باشند، ولی از سوی حاکمیت یا گروه‌های خاصی دائماً مورد تهدید قرار گیرند و احساس ناامنی کنند. در نهایت، راهبرد امنیت پایدار تمرکز بر تهدیدهای ملموس و مشخص و نیز بهبود وضعیت امنیت اعضای جامعه در افق درازمدت است. در صورتی که وضعیت امنیت در جامعه‌ای بر هر دو بخش امنیت داخلی و خارجی و تأمین امنیت شهروندان متمرکز باشد، امنیت پایدار خواهد بود.

می‌توان گفت در کنار ارزش حفظ تمامیت ارضی و بقای نظام سیاسی حاکم (بعد نظامی)، ارزش‌های دیگری نظیر ایجاد شرایط لازم برای رفاه اقتصادی و عدالت اجتماعی (بعد اقتصادی)، مردم‌سالاری و چرخش قدرت و حقوق و آزادی شهروندان (بعد سیاسی) در قالب ارزش‌های ملی، به توسعه دامنه ابعاد امنیت ملی می‌انجامد (Almashat, 1985).

در برخی نظریات مربوط به امنیت پایدار، ایجاد و استقرار امنیت پایدار در عمل مستلزم سه گام است:

۱. اولویت‌بندی، یکپارچه‌سازی و هماهنگ کردن سیاست‌های توسعه جهانی؛
۲. استفاده از سیستم کمک‌های خارجی برای سرمایه‌گذاری‌های راهبردی در توسعه اقتصاد جهانی و جوامع باز؛
۳. ورود به عرصه بین‌المللی برای رهبری اصلاحات در نهادهای بین‌المللی که مانع استقرار امنیت در جوامع می‌شود یا ایجاد نهادهای جدید که مورد نیاز مدیریت امنیت جمعی است (Smith, 2008: 5).

در این دیدگاه امنیت پایدار به امنیت در سطح جهانی تعبیر شده و فرض بر این است که امنیت در شرایطی پایدار خواهد بود که توسعه جهانی صورت گیرد و کمک‌های خارجی در جهت توسعه اقتصادی جهانی و جامعه مدنی حرکت کنند و در صورت نیاز اصلاحاتی در سیاست‌های نهادهای بین‌المللی برای توسعه اقتصاد جهانی انجام گیرد یا نهادهای جدید در این زمینه به وجود آیند.

در نقد این دیدگاه می‌توان گفت که امنیت پایدار فقط وابسته به بهبود وضعیت اقتصاد جهانی نیست و نباید امنیت پایدار را با امنیت اقتصادی یکی دانست.

توسعه اقتصادی جهان تضمینی برای امنیت جانی، مالی، سیاسی و حتی فرهنگی کشورهای جهان نیست. در حال حاضر برخی کشورها از نظر اقتصادی پیشرفت کرده‌اند، ولی مردمان آنها آزادی و امنیت اجتماعی ندارند. لذا مسائل را تک‌بعدی دیدن و عامل ایجادکننده امنیت را فقط اقتصادی دانستن مطابق واقع نیست.

گروه پژوهشی آکسفورد (ORG) هم در برنامه‌های امنیتی پایدار به امنیت جهانی توجه دارد. این گروه معتقد است که امنیت پایدار به معنی توجه به امنیت فراتر از امنیت ملی است. به جای تمرکز صرف بر امنیت سنتی، باید به رفاه بیشتر مردم، تشویق توسعه بین‌المللی و اقداماتی در خصوص حفاظت بیشتر از غیرنظامیان بی‌گناه فکر کنیم. امنیتی پایدار است که تفکر آن امنیت بلندمدت جهانی باشد (Abbott & Marsden, 2008:167).

براساس این دیدگاه، کشورها در سیستمی جهانی قرار دارند و از یکدیگر تأثیرپذیرند و لذا ایجاد ناامنی در یک کشور به کشورهای دیگر هم سرایت می‌کند. بنابراین باید از امنیتی سخن گفت که برای کل کشورها و مردم جهان باشد تا پایدار بماند. در این دیدگاه هم به امنیت از بعد اقتصادی و رفاهی اشاره شده، با این حال، به امنیت جانی به ویژه درباره غیرنظامیان توجه شده که از مسائل اصلی جهان امروز است. در اقصی نقاط جهان مردم بی‌دفاع و غیرنظامی توسط حاکمان یا دشمنان خارجی مورد حمله قرار می‌گیرند و با شیوه‌های مختلف از جمله بمب‌گذاری‌ها و درگیری‌های خیابانی جان خود را از دست می‌دهند.

کریس ابوت معتقد است در امنیت پایدار نباید فقط به کنترل پیامدهای ناامنی پرداخت، بلکه باید به حل و فصل و رفع علل ناامنی هم توجه کرد و علل را از بین برد تا امنیت پایدار برقرار شود. در این نظر عدالت جهانی و عدل و انصاف نیازهای کلیدی استقرار امنیت پایدارند (Ibid, P. 178).

ابوت بزرگ‌ترین تهدیدهای امنیت جهانی در درازمدت را چهار مورد می‌داند:

۱. تغییر آب و هوا؛ تغییرات شدید زیست‌محیطی و در نتیجه از دست رفتن زیرساخت‌ها، کمبود منابع و جابه‌جایی توده مردم موجب ناآرامی‌های مدنی، خشونت و بی‌ثباتی بین‌المللی می‌شود.

۲. رقابت بر سر منابع کمیاب به طور فزاینده به ویژه مواد غذایی، آب و انرژی؛
۳. به حاشیه رانده شدن اکثریت جهان: افزایش بخش‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی (هم درون و هم بیرون کشورها) باعث به حاشیه رانده شدن اکثریت قریب به اتفاق جمعیت جهان می‌شود.

۴. نظامی کردن جهانی: افزایش استفاده از نیروی نظامی و گسترش استفاده از فناوری‌های نظامی از جمله سلاح‌های کشتار جمعی (Abbott & Marsden, 2008:16). این عوامل به احتمال زیاد موجب بی‌ثباتی قابل توجه جهانی و منطقه‌ای و در نتیجه از دست رفتن زندگی عده کثیری می‌شوند.

بنابر دیدگاه ایکبالور رحمن،^۱ امنیت یک ملت دربرگیرنده وحدت سرزمین، ثبات رژیم، درک و شناخت سایر منافع ملی و بین‌المللی و تأمین و تحفظ حیات ساکنان در برابر تهدید، عمل یا موقعیتی است که به هر شیوه‌ای به مسیر زندگی آنان لطمه وارد می‌کند. به بیان دیگر، امنیت ممکن است به توانایی یک ملت در نگهداری و حفظ نظم قانونی و تأکید بر هویت اصیل خود در زمان و مکان اطلاق شود (عزیزخانی، ۱۳۸۵).

در ایران هم مفهوم امنیت پایدار با تعاریف و برداشتهایی متفاوت به کار می‌رود. دکتر ذوالقدر امنیت پایدار را امنیتی می‌داند که بر پایه مقبولیت عمومی استوار باشد (روزنامه ایران، ۱۳۸۴: ۲).

کلهر تولید امنیت انتظامی در دو محور امنیت انتظامی محیطی و امنیت انتظامی اجتماعی را ایجادکننده امنیتی پایدار می‌داند که در آن تهدیدهای انتظامی متوجه حیاتی‌ترین منافع انسان‌ها و آحاد اجتماع از یک سو و جامعه از سوی دیگر نمی‌تواند بروز و ظهور یابد و رشد کند (کلهر، ۱۳۸۸: ۱۹۴-۱۹۳).

نویدینیا تحقق امنیت را مستلزم توجه به هر دو بعد امنیتی سلبی و ایجابی می‌داند و تأکید بر یکی و غفلت از دیگری را موجب تزلزل در پایداری و قوام امنیت‌بخشی می‌داند. او معتقد است استمرار امنیت در بستری پایدار و مداوم نیازمند توجه همه‌جانبه به خطرهای زندگی است که با جمع زدن بین گفتمان‌های سلبی و ایجابی امنیت، تا حدودی ممکن خواهد بود (نویدینیا، ۱۳۸۸: ۳۰).

در گفتمان سلبی، امنیت نیازمند قدرت و توان مقابله است؛ به عبارتی، امنیت در گرو توانمندی است و توان مقابله به موازات نوع خطرها تعیین می‌شود. در وجه ایجابی، امنیت نیازمند توانایی‌های نرم‌افزاری است، یعنی استفاده از ابزارهای معرفتی و اطلاعاتی که در جامعه مدرن نهادهای آموزشی و ارتباطات جمعی متولی آن هستند. در حقیقت، سازوکارهای درونی کردن و اجتماعی شدن، مکانیسم‌های اصلی تحقق امنیت در بعد ایجابی را رقم می‌زنند.

بنابراین برای دستیابی به امنیتی پایدار باید هم به وجه سخت‌افزاری و هم نرم‌افزاری امنیت توجه شود.

دکتر حسینی امنیت پایدار را در مقابل امنیت شکننده می‌بیند و معتقد است امنیتی پایدار است که نهادهای اجتماعی و سیاسی در تولید آن کوشش کنند و نیروی انتظامی آن را حفظ کند، ولی اگر قرار باشد امنیت را نیروهای نظامی و قضایی ایجاد و آن را حفظ کنند، امنیت شکننده خواهد بود و پشتوانه مردمی و اجتماعی نخواهد داشت (حسینی، ۱۳۹۰).

از منظر امام خمینی (ره)، منابع تأمین امنیت داخلی وحدت و ایمان و معنویت‌اند. در اندیشه امام خمینی وحدت نقش کلیدی دارد و کارکرد آن اتحاد، انسجام و تفاهم اجتماعی و سیاسی است. از نظر ایشان، امنیت جامعه و کشور به بود و نبود یا میزان وحدت بستگی دارد. از طرفی، توجه به ایمان و معنویت دینی منبع لایزالی از توانمندی‌ها تولید می‌کند که امنیت و بقای ملت و کشور با آن تضمین می‌شود. شیوه‌های تأمین امنیت از دیدگاه امام عبارت‌اند از:

۱. پشتیبانی مردم در تأمین امنیت (حمایت مردم از نهادهای رسمی موجب تأمین امنیت می‌شود).

۲. دخالت مستقیم مردم در تأمین امنیت؛ بسیج عمومی از دیدگاه امام می‌تواند تضمین‌کننده امنیت باشد.

۳. تأمین امنیت از طریق نیروهای نظامی، انتظامی و امنیتی؛

۴. تأمین امنیت از طریق نهادهای رسمی غیرامنیتی (مانند مجلس شورای اسلامی، مجلس خبرگان و...).

دکتر صفوی یکی از بهترین روش‌ها برای تأمین امنیت پایدار را مردمی کردن امنیت می‌داند و معتقد است که امنیت پایدار فقط به حضور نیروهای نظامی و انتظامی در یک منطقه بر نمی‌گردد، بلکه باید به توسعه و ایجاد اشتغال و پیشرفت و آبادانی هم توجه کرد، زیرا امنیت جدا از پیشرفت و توسعه امکان‌پذیر نیست. در کنار توسعه و پیشرفت، باید از نیروهای بومی و بسیجی برای ایجاد و حفظ امنیت بهره گرفت (سایت فارس، ۱۳۸۸).

قاسمی لازمه شکل‌گیری امنیت پایدار در خاورمیانه را وجود مؤلفه‌هایی چون اراده برای همگرایی، همکاری اقتصادی، مشروعیت و مقبولیت سیاسی به جای استیلای نظامی، نفی یکجانبه‌گرایی و تقویت گفتمان چندجانبه‌گرایی، گفت‌وگو، مفاهمه در حل منازعات مرزی و سوءتفاهمات موجود در منطقه می‌داند (قاسمی، ۱۳۸۱: ۹۶).

در جمع‌بندی کلی می‌توان گفت برخی وجود امنیت قومی، مذهبی، فرهنگی، اطلاعاتی و زیست‌محیطی را امنیت پایدار دانسته‌اند.

براساس آنچه بیان شد، نظریات متفاوتی در خصوص امنیت پایدار وجود دارد، اما بحث این مقاله بررسی نظریات مقام معظم رهبری جمهوری اسلامی ایران در زمینه امنیت پایدار و پاسخگویی به این سؤال‌هاست:

۱. امنیت پایدار از دیدگاه مقام معظم رهبری چه ویژگی‌هایی دارد؟
 ۲. مشمولین امنیت پایدار از نظر مقام معظم رهبری چه گروه‌ها یا قشرهایی هستند؟

۳. متولیان ایجاد و حفظ امنیت پایدار از نظر ایشان چه کسانی هستند؟

۴. از نظر ایشان، چگونه می‌توان امنیت پایدار را ایجاد و حفظ کرد؟

تعریف مفاهیم

براساس مبانی نظری این تحقیق، بیانات مقام معظم رهبری که به بحث امنیت در تمام جوانب و نیز انواع امنیت مرتبط است، به عنوان امنیت پایدار شناخته می‌شود. هم‌چنین در مواردی که مشمولین امنیت را کل افراد جامعه و قشرهای مختلف آن دانسته‌اند به عنوان امنیت پایدار در نظر گرفته می‌شود. براساس ویژگی امنیت پایدار که در مباحث نظری آورده شد، بیانات رهبری درباره متولیان متعدد در برقراری امنیت، مد نظر است. روش‌های حفظ امنیت پایدار هم براساس نظریات ایشان در خصوص همکاری همه‌جانبه برای حفظ امنیت است.

روش تحقیق

در این تحقیق مراجعه به نظریات مکتوب مقام معظم رهبری مد نظر است، لذا از روش تحلیل محتوا بهره گرفته شده است. به دلیل نقش متن صحبت‌ها، تحلیل محتوای کیفی مد نظر است. واحد تحلیل در این پژوهش جمله است و جامعه آماری تمام سخنان مقام معظم رهبری از سال ۱۳۶۸ (آغاز ولایت ایشان) تا شهریور ۱۳۹۰ است که در سایت رهبری موجود است.

در بحث روایی و پایایی روش تحقیق، هر محقق دیگری می‌تواند به سایت رهبری با ذکر تاریخ سخنرانی که در متن آمده، مراجعه و نظریات را تأیید کند.

نتایج تحقیق

پس از مطالعه دیدگاه‌های مقام معظم رهبری درباره ویژگی‌های امنیت پایدار (اعم از امنیت همه‌جانبه، پایدار، دائمی، گسترده و...) در جدول زیر جملات مرتبط آورده

شد. شایان ذکر است برای کوتاه کردن جملات بخش‌های مرتبط با موضوع نقل و بخش‌های حذفی با نقطه‌چین مشخص می‌شود.

پیش از پرداختن به بحث امنیت پایدار لازم است ابتدا اهمیت و ضرورت امنیت از دیدگاه مقام معظم رهبری بیان شود تا تأکیدی باشد بر اهمیت این تحقیق. معظم له در بیانات زیادی با استفاده از آیات و روایات به اهمیت و ضرورت وجود امنیت در جامعه پرداخته که بخشی از آنها در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۱: اهمیت و ضرورت امنیت از دیدگاه مقام معظم رهبری

ردیف	بیانات	تاریخ
۱	امنیت یکی از اساسی‌ترین و اصلی‌ترین نیازهای یک ملت و یک کشور است.	۱۳۷۹/۷/۱۸
۲	مقوله امنیت در درجه اول حقوق مردم است.	۱۳۷۹/۱۱/۲۵
۳	امنیت مقوله‌ای است که هم کاملاً واقعی و ملموس و هم بسیار گسترده است.	۱۳۷۹/۱۱/۲۵
۴	امنیت، کاملاً عینی و واقعی است و با ذهنیات نمی‌توان آن را تأمین کرد.	۱۳۷۹/۱۱/۲۵
۵	آحاد ملت برای اینکه بتوانند در محیط کسب و کار، فعالیت اجتماعی و زندگی خصوصی، کار صحیح خود را انجام دهند و حتی به عبادت خدا با دل آرام و خاطر جمع مشغول باشند، محتاج امنیت‌اند.	۱۳۷۳/۴/۲۹
۶	در دوران عبادت، در دوران سازندگی، در دوران تجارت و در هر فعالیتی که انسان بخواهد بکند، محتاج امنیت است.	۱۳۷۶/۴/۲۵
۷	اگر امنیت نباشد، همه رشته‌های یک مملکت به تدریج از هم گسسته خواهد شد.	۱۳۷۹/۱/۱۶
۸	شرط حرکت عظیم اجتماعی برای یک ملت در درجه اول «امنیت» است.	۱۳۷۸/۶/۱۰
۹	بدون امنیت، نه خوراک لذتی می‌بخشد، نه خانواده‌آنسی ایجاد می‌کند و نه شغل و درآمد فایده‌ای می‌دهد. امنیت که نباشد، هیچ چیز نیست.	۱۳۷۶/۴/۲۵
۱۰	اگر امنیت نباشد، فعالیت اقتصادی... عدالت اجتماعی... دانش و پیشرفت علمی هم نخواهد بود.	۱۳۷۹/۱/۱۶

چنان که گزیده بیانات مقام معظم رهبری نشان می‌دهد، از دیدگاه ایشان، امنیت از اساسی‌ترین نیازهای مردم و جزء حقوق مسلم آنان است که کاملاً عینی، واقعی و ملموس است و اگر وجود نداشته باشد، هیچ کاری حتی عبادت خداوند هم برای مردم امکان‌پذیر نیست. بنابراین، ضرورت وجود امنیت برای تداوم حیات جامعه و انجام فعالیت‌های اقتصادی، علمی و اجتماعی مورد تأکید ایشان است و در کل ایشان شرط حرکت اجتماعی جامعه و کشور را وجود امنیت می‌دانند. بدون امنیت هیچ اقدامی ممکن نیست و رشته‌های یک مملکت از هم گسسته خواهد شد.

جدول زیر در پاسخ به سؤال اول تحقیق است که «امنیت پایدار از دیدگاه مقام معظم رهبری چه ویژگی‌هایی دارد؟»

جدول ۲: امنیت پایدار و ابعاد آن از دیدگاه مقام معظم رهبری

ردیف	بیانات	تاریخ
۱	باید امنیت همه‌جانبه مورد توجه باشد؛ امنیت اجتماعی، امنیت اقتصادی، امنیت فرهنگی، امنیت آبرویی.	۱۳۸۰/۲/۲۸
۲	امنیت اجتماعی، امنیت فردی، امنیت در همه محیط‌های زندگی، امنیت فکری و معنوی و روانی، همه اینها جزو انتظارات مردم است.	۱۳۷۹/۷/۱۸
۳	امنیت هم انواعی دارد... امنیت نظامی و انتظامی... امنیت سیاسی، اقتصادی، فکری و عقیدتی هم داریم. همه اینها مقولات بسیار با اهمیتی است.	۱۳۷۸/۶/۱۰
۴	ما به مسئله امنیت سرمایه‌گذاری هم احتیاج داریم.	۱۳۸۵/۳/۲۹
۵	ایجاد امنیت مدنی و قضایی هم بسیار مهم است.	۱۳۸۲/۵/۱۵
۶	امنیت ملی بسیار مهم است... [که] امنیت داخلی و امنیت خارجی است.	۱۳۷۹/۱/۱۶
۷	ملت احتیاج دارد در محیط زندگی خود از امنیت شهروندی برخوردار باشد.	۱۳۸۴/۲/۱۵
۸	باید امنیت سرمایه‌گذاری به طور کامل تأمین شود.	۱۳۸۵/۳/۲۹
۹	امنیت اخلاقی در جامعه، امنیت فرهنگی و امنیت حیثیتی هم مهم است.	۱۳۸۶/۴/۷
۱۰	امنیت حیثیتی در جامعه اسلامی، امنیت آبرویی، مسئله‌ای مهم است.	۱۳۸۶/۴/۷
۱۱	مردم واقعیت امنیت را می‌خواهند؛ آن هم در همان پهنه گسترده؛ یعنی امنیت در محیط کار، در خانه، برای بچه‌هایشان در مدرسه، برای بچه‌هایشان در میدان فوتبال، امنیت برای جاده‌ها، روستاها، شهرها و خیابان‌ها.	۱۳۷۹/۱۱/۲۵
۱۲	یک خواسته مهم بزرگ اساسی دیگر بشر صلح و امنیت و آرامش است. انسان‌ها برای زندگی، برای پرورش فکر، برای پیشرفت عمل، برای آسایش روان، احتیاج دارند به آرامش، به محیط و فضای امن و آرام؛ چه درون خودشان، چه محیط خانواده، چه در محیط جامعه، چه در محیط بین‌الملل. آرامش و امنیت و سلامت و صلح یکی از خواسته‌های اساسی بشر است. اسلام پیام‌آور امنیت و صلح و سلامت است.	۱۳۸۹/۹/۱۹
۱۳	بهداشت مردم، عزت و هویت ملی مردم، ارتقای علمی کشور، کارآمدی دستگاه اداری و فسادزدایی از آن... وظایف مهمی است که باید وجهه همت قرار گیرد.	۱۳۸۰/۲/۲۸
۱۴	امنیت هم شعبی دارد؛ امنیت در محل کسب، امنیت در محیط زندگی و خانواده، امنیت اخلاقی، امنیت اقتصادی.	۱۳۸۷/۲/۱
۱۵	یک جوان یا حتی میان‌سال آرزویش این است که در محیط امنی زندگی کند؛ چنان که جاننش باید امنیت داشته باشد، مالش... محیط کسبش... عفتش و اخلاق و فرهنگش هم باید امنیت داشته باشد.	۱۳۸۶/۲/۲

ردیف	بیانات	تاریخ
۱۶	امنیت مردم (امنیت روانی، امنیت جسمانی، امنیت رفت و آمد، امنیت ارتباطات) برعهده نیروی انتظامی است و اینها مسائل مردم مهم است.	۱۳۸۸/۱/۲۹
۱۷	مردم... باید احساس کنند که جان و مال و فرزندان و ناموس و فکر و عقیده و سرمایه‌گذاری و فعالیت اقتصادی‌شان برخوردار از امنیت است.	۱۳۸۰/۲/۲۸

از دیدگاه مقام معظم رهبری، امنیت باید همه‌جانبه باشد و تمام ابعاد امنیت ملی، اجتماعی، اقتصادی و سرمایه‌گذاری، نظامی و انتظامی، فرهنگی، فکری و عقیدتی، امنیت مدنی و شهروندی، قضایی، امنیت اخلاقی، حیثیتی و آبرویی را شامل شود و هیچ‌کدام از حیطه‌های زندگی بشر نباید دچار ناامنی باشد. بنابراین، ایشان تأکید مضاعفی بر محیط‌های مختلف اجتماعی و فردی و حفظ امنیت آنها دارد و در بیانات متعدد به امنیت محیط کار، خانه، مدرسه، دانشگاه، شهر، روستا، خیابان و جاده و... اشاره می‌کند. قطعاً اگر تمام این حیطه‌ها امنیت داشته باشند و مردم احساس آرامش و سلامت و صلح کنند، می‌توان ادعا کرد که امنیت پایدار برقرار شده است که از نظر مقام معظم رهبری، اسلام پیام‌آور چنین امنیتی است. «مشمولین امنیت پایدار از دیدگاه مقام معظم رهبری چه گروه‌ها و قشرهای هستند؟» سؤال دیگر تحقیق بود که جواب آن در جدول زیر آورده شده است:

جدول ۳: مشمولین امنیت پایدار از دیدگاه مقام معظم رهبری

ردیف	بیانات	تاریخ
۱	در نظام اسلامی... امنیت، امنیت عموم مردم است.	۱۳۷۶/۴/۲۵
۲	امنیت هم حق عمومی است، مال همه است، همه مردم در داخل کشور، در سرتاسر کشور، اقوام مختلف، زبان‌های مختلف، عادات مختلف، ادیان مختلف، چه برسد به سلاقی مختلف سیاسی.	۱۳۷۹/۱۱/۲۵
۳	همهٔ آحاد ملت با هر مذهبی، با هر دینی، با هر گرایش سیاسی، با هر سلیقه‌ای فرق نمی‌کند؛ همه یکسان‌اند در برابر وظیفهٔ بزرگی که بر دوش شماست که ایجاد امنیت است.	۱۳۶۸/۸/۱۶
۴	دولت برای گروه یا دون گروهی فکر نمی‌کند. امنیت برای همه است. فرقی هم نمی‌کند که آن همه‌ای که ما می‌گوییم، جزو مخلصان دولت باشند یا نباشند.	۱۳۷۶/۶/۲
۵	حکومت نسبت به همهٔ آحاد مردم وظیفه‌ای دارد (حفظ امنیت)؛ مسلمان باشند، غیرمسلمان باشند؛ موافق نظام باشند، مخالف نظام باشند؛ تا وقتی به معارض و توطئه‌کننده و برخوردکننده و عامل دشمن تبدیل نشده‌اند.	۱۳۷۹/۲/۲۳
۶	امنیت هم متعلق به همه است.	۱۳۷۶/۴/۲۵

از بیانات فوق پیداست امنیتی از دیدگاه مقام معظم رهبری پایدار و ماندنی است که همه آحاد مردم را دربرگیرد و همه افراد اعم از هر گروه، نژاد، سلیقه، قوم، زبان و ادیان مختلف برخوردار از امنیت شوند. از نظر ایشان حتی افراد مخالف نظام تا زمانی که به عامل دشمن تبدیل نشده‌اند، باید از امنیت در زندگی برخوردار باشند.

با این دیدگاه زمانی امنیت پایدار است که تمام اعضای جامعه جز معاندین نظام از امنیت برخوردار باشند.

سؤال سوم تحقیق عبارت است از اینکه «متولیان ایجاد و حفظ امنیت پایدار چه کسانی هستند؟» که در جدول زیر به این موضوع پرداخته شده است.

جدول ۴: متولیان امنیت پایدار از دیدگاه مقام معظم رهبری

تاریخ	بیانات	متولیان
۱۳۸۷/۲/۱	شر و فسادى که به وسیله شیطان‌ها در... جامعه انجام می‌گیرد... بایستی به وسیله قدرت نیروی انتظامی از محیط زندگی پاک و پاکسازی شود.	نیروی انتظامی
۱۳۸۸/۲/۲۳	چه بسیجیان... چه نیروهای ارتش، چه نیروهای سپاه، چه نیروی انتظامی... نظام اسلامی نیروی مسلح را در خدمت امنیت مردم می‌خواهد.	
۱۳۷۹/۱/۱۶	مسئول ایجاد امنیت، پس از هوشیاری آحاد مردم، دستگاه‌های ذی‌ربطاند: وزارت اطلاعات، وزارت کشور، نیروی انتظامی، دستگاه قضایی.	
۱۳۸۶/۴/۷	در امنیت اجتماعی، دستگاه‌های انتظامی با قوه قضاییه شریک‌اند و باید استقرار امنیت کنند.	
۱۳۷۸/۷/۱۷	امنیت را در بخش عظیمی از زندگی و حیات اجتماعی و فردی مردم، نیروی انتظامی تأمین می‌کند.	
۱۳۸۴/۱۲/۱۵	شما (ناجا) و وزارت اطلاعات با همدیگر باید همراهی کنید.	
۱۳۹۰/۲/۴	امنیت با این عظمت و با این اهمیت یک پایه عمده‌اش بر دوش نیروی انتظامی است. امنیت هم صرفاً امنیت تن‌ها و جسم‌ها نیست، امنیت جان‌ها هم هست.	
۱۳۷۰/۱۱/۲	حفظ امنیت اسلامی در محیط جامعه اساسی‌ترین کار نیروی انتظامی است؛ کار بسیار بزرگی هم هست.	
۱۳۷۹/۱۱/۲۵	این چند عنصر تشکیل‌دهنده و به وجودآورنده امنیت (نیروی انتظامی، سپاه پاسداران، قوه قضاییه و وزارت کشور) باید با هم خوب کار کنند.	

متولیان	بیانات	تاریخ
	برای تأمین این نیاز عمومی (امنیت) لازم است که از طرف حاکمیت اعمال قدرت شود.	۱۳۷۳/۴/۲۹
	حکومت اسلامی... باید با اقتدار، این خواسته عمومی انسان‌ها (امنیت) را تأمین کند.	۱۳۷۳/۴/۲۹
	همه مسئول‌اند از من روحانی تا فلان نخبه سیاسی، تا فلان مسئول دولتی، تا فلان روزنامه‌نگار، تا فلان فعال سیاسی و امثال اینها... این هم جزو همان امنیت است.	۱۳۹۰/۲/۴
	این کار (ایجاد امنیت) به عهده همه مسئولان نظام است.	۱۳۸۶/۲/۲
	قوة قضاییه... وزارت ارشاد... صدا و سیما... دستگاه‌های گوناگون دولتی و غیردولتی (در برقراری امنیت) شریک‌اند و باید به وظایف‌شان عمل کنند.	۱۳۸۶/۲/۲
سایر مسئولان	قوة قضاییه... موظف است عدل و انصاف را گسترش دهد، از حقوق آحاد ملت بدون هیچ تمایزی دفاع کند، متجاوزان به حقوق مردم را بی‌هیچ تفاوت و بدون اغماض و مسامحه به مجازات برساند، و دعاوی و اختلافات را حل و فصل نماید. تحقق این مأموریت بزرگ مایه استقرار امنیت و طمأنینه و آرامش واقعی و پایدار برای مردم است.	۱۳۷۸/۵/۲۳
	باید خروجی و نتیجه قوة قضاییه احساس آرامش و امنیت برای مردم باشد.	۱۳۸۴/۴/۷
	مسئله عدالت، مسئله احقاق حق، مسئله قانون‌گرایی، ایستادگی در مقابل زورگو، متجاوز، سوءاستفاده‌چی، دادن احساس امنیت و آرامش و طمأنینه به مردم در زندگی... این وظایفی است که متوجه قوة قضاییه است.	۱۳۸۶/۴/۷
	دادن امنیت به مردم یک پایه مهمش روی دوش قوة قضاییه است. چه امنیت اجتماعی، چه امنیت اقتصادی، چه امنیت اخلاقی، چه امنیت حیثیتی. درست است که دستگاه‌های گوناگون اجرایی هر کدام به نحوی در این کارها با قوة قضاییه شریک‌اند.	۱۳۸۶/۴/۷

آنچه از بیانات مقام معظم رهبری برمی‌آید، متولی اصلی امنیت پایدار در بعد اجتماعی و عمومی، نیروی انتظامی است که باید با همکاری سایر دستگاه‌ها به ویژه قوة قضاییه و وزارت اطلاعات امنیت را در جامعه برقرار کند. اما باید توجه کرد که ناجا مسئول حفظ و گسترش امنیت است و سایر دستگاه‌ها با اقدامات خود باید امنیت اجتماعی تولید کنند. از جمله این دستگاه‌ها حاکمیت با اعمال اقتدار، وزارت ارشاد، صدا و سیما، قوة قضاییه، وزارت اطلاعات، وزارت کشور و سایر دستگاه‌های دولتی و غیردولتی و حتی تمام آحاد مردم با حفظ هوشیاری و ائمه جماعات، روزنامه‌نگاران و نخبگان سیاسی هم باید در تولید و حفظ امنیت کمک کنند. بر این اساس در صورتی که همه احساس مسئولیت کنند و هر فرد، گروه، سازمان و دستگاهی وظیفه خود را در زمینه ایجاد، حفظ و گسترش امنیت بشناسد و به آن عمل کند، می‌توان انتظار امنیتی پایدار در جامعه داشت.

سؤال آخر تحقیق در خصوص چگونگی ایجاد و حفظ امنیت پایدار از دیدگاه مقام معظم رهبری بود که در جدول زیر به آن پرداخته می‌شود:

جدول ۵: شیوه‌های ایجاد امنیت پایدار توسط ناجا از دیدگاه مقام معظم رهبری

ردیف	بیانات	تاریخ
۱	برای مقابله با ناامنی باید هوشیاری و قاطعیت و سرعت اقدام و پیگیری خستگی‌ناپذیر، و نگاه یکسان به همه عوامل ناامنی داشت.	۱۳۷۹/۱۱/۲۵
۲	مسئول امنیت اگر دچار تزلزل شود، بزرگ‌ترین مشوق برای به وجودآوردندگان ناامنی است.	۱۳۷۹/۱۱/۲۵
۳	کسی که موجب ناامنی است، هر که می‌خواهد باشد، چه در کسوت یک آشوبگر حرفه‌ای، اوباش و الواط و امثال اینها، چه در کسوت یک عنصر اتوکشیده سیاسی، چه در کسوت یک فرد حزب‌اللهی، چه در کسوت یک عضو عالی‌رتبه وابسته به فلان سازمان، دستگاه مربوط باید کار او را تا آخر پیگیری کند.	۱۳۷۹/۱۱/۲۵
۴	مقابله جدی با ناامن‌کنندگان شهر و روستا و آلوده‌سازان معابر شهری و بیابانی، به خصوص در نقاط مجاور مرز، برخورد قاطع با عاملان سرقت و ناامنی اجتماعی و شیوع مواد مخدر	۱۳۷۹/۴/۷
۵	اگر نیروهای مسلح از فرمانی هم اطاعت می‌کنند، با الهام از دستور دین و ایمان قلبی آنهاست... این، یک کشور را از یک امنیت مستقر واقعی برخوردار می‌کند.	۱۳۸۵/۸/۲۰
۶	نیروهای انتظامی... می‌توانند هم مظهر عطوفت و محبت نظام شوند و هم مظهر تدبیر و مدیریت آن. این دو عامل را در کنار هم رعایت کنید.	۱۳۶۸/۶/۲۸
۷	نیروی انتظامی باید نظم و امنیت را طبق شرح وظایفی که قانون برای آن معین کرده، در سرتاسر کشور، برقرار کند.	۱۳۷۰/۱/۲۰
۸	کاری کنید که نیروی انتظامی مفساد و ناامنی را در کشور ریشه‌کن کند.	۱۳۷۵/۵/۲
۹	خصوصیت سوم [نیروی انتظامی] رحمت و مهربانی است. باید نسبت به مردمی که می‌خواهید از خانه، جاده، امنیت، مرز و کسب و کار آنها محافظت کنید، احساس رأفت و رحمت داشته باشید.	۱۳۷۴/۴/۲۱
۱۰	این اقتدار [نیروی انتظامی] با ادب، با مهربانی، با تدین، مظاهر دیانت در اظهارات، در رفتار، در منش نشان داده شود. این تأثیر می‌گذارد روی مردم.	۱۳۸۴/۱۲/۱۵
۱۱	هیچ‌گاه نایبستی در نیروی انتظامی احساس ضعف بشود از طرف متخلف، و مجرم یا مردم نباید احساس ضعف کنند. باید احساس کنند نیروی انتظامی مثل یک موجود شجاع، قوی، مقتدر، با انصاف، با چشم‌های بصیر و بینا، جامعه را زیر نظر می‌گیرد و وظایف خودش را انجام می‌دهد.	۱۳۸۸/۱/۲۹
۱۲	نفس حضور شما در شهرها و خیابان‌ها و جاده‌ها و همان جاهایی که بوده‌اید و منعکس هم شده... این خیلی با ارزش بود.	۱۳۸۷/۲/۱
۱۳	با متخلف برخورد کنید، برخورد قاطع، البته برخورد قاطع با متخلف خیلی مرز باریک و حساسی است، لازم است وقت خرج داده شود... از افراط و تفریط مطلقاً باید جلوگیری کرد.	۱۳۸۸/۱/۲۹
۱۴	همت کنید، اراده کنید، سعی کنید، خود را آماده کنید تا بتوانید آنچه را که این ملت بزرگ و شجاع از شما انتظار دارد یعنی استقرار امنیت کامل به او هدیه کنید. این یک وظیفه بزرگ است و بازوان توانایی که این کار را متعهد است، نیروی انتظامی است.	۱۳۷۹/۷/۱۸
۱۵	امنیت با این عظمت و با این اهمیت یک پایه عمده‌اش بر دوش نیروی انتظامی است. امنیت هم صرفاً امنیت تن‌ها و جسم‌ها نیست، امنیت جان‌ها هم هست.	۱۳۹۰/۲/۴

اگرچه طبق جدول پیشین، علاوه بر نیروی انتظامی سایر دستگاه‌ها هم وظایف و مسئولیت‌هایی در تولید، حفظ و گسترش امنیت دارند، به دلیل اهمیت نیروی انتظامی به عنوان متولی اصلی امنیت پایدار در داخل کشور، وظایف آن از دیدگاه مقام معظم رهبری برشمرده شد. نیروی انتظامی باید در درجه اول هوشیاری و دقت لازم را در شناسایی عوامل ناامنی داشته باشد و با همت و اراده قوی فرد را آماده استقرار امنیت کامل در جامعه کند. برای این کار نیروی انتظامی باید با قاطعیت و سرعت عمل خستگی‌ناپذیر در شناسایی عوامل ناامن‌کننده و مقابله جدی با آنان در هر جا و مکانی و در هر کسوت و لباسی اقدام کند و در این کار دچار تزلزل نشود که همین تزلزل ممکن است بزرگ‌ترین مشوق برای ناامن‌کننده جامعه باشد. مقام معظم رهبری به نیروی انتظامی توصیه می‌کند که ضمن دقت لازم در برخورد قاطع با متخلفین و مجرمین از افراط و تفریط بپرهیزند و طبق شرح وظایف قانونی خود به نحوی عمل کنند که مفسد و ناامنی در کشور ریشه‌کن شود. هم‌چنین توصیه می‌کند که ضمن حفظ اقتدار باید باادب، مهربان، با تدین و رحمت و رأفت باشند و هیچ‌گاه احساس ضعف نکنند و با اقتدار، انصاف و چشم‌های بصیر و بینا جامعه را زیر نظر بگیرند و وظایف‌شان را به خوبی انجام دهند.

نتیجه‌گیری

در این مقاله برای بررسی دیدگاه مقام معظم رهبری درباره امنیت پایدار، ابتدا این اصطلاح از دیدگاه‌های مختلف تعریف و مطرح شد که امنیت پایدار در برخی دیدگاه‌ها به توسعه اقتصادی جهان و رفاه مردم و حفاظت از غیرنظامیان برمی‌گردد. گروهی دیگر امنیت پایدار را به امنیت در سطح جهانی تعبیر کرده و توسعه جهانی، کمک‌های خارجی برای توسعه جامعه مدنی در کشورها و ایجاد نهادهای جهانی جدید یا استفاده از نهادهای بین‌المللی را برای ایجاد امنیت پایدار ضروری دانسته‌اند.

برخی دیگر لازمه امنیت پایدار را علاوه بر کنترل پیامدهای ناامنی، حل و فصل و رفع علل ناامنی، توجه به عدالت جهانی، و عدل و انصاف می‌دانند. در این دیدگاه، تهدیدهای امنیت پایدار در درازمدت تغییرات آب و هوا و تغییرات زیست‌محیطی، رقابت بر سر منابع کمیاب، به حاشیه رانده شدن اکثریت مردم و نیز نظامی کردن جهان است.

از دیدگاه امام خمینی (ره)، امنیتی پایدار است که ضمن تأمین امنیت از طرف نیروهای نظامی امنیتی، مردم هم دخالت مستقیم در تأمین آن داشته باشند (از

طریق بسیج) و از پشتیبانی مردم و سایر نهادهای رسمی غیرامنیتی مثل مجلس و غیره هم برخوردار باشد.

برای دستیابی به نظریات مقام معظم رهبری در خصوص امنیت پایدار چهار سؤال ویژگی امنیت پایدار، مضمولین آن، متولیان آن و نیز شیوه‌های ایجاد و حفظ آن مطرح شد که برای پاسخ به آنها به تحلیل محتوای کیفی بیانات مقام معظم رهبری از آغاز ولایت (۱۳۶۸) تاکنون پرداخته و ضمن نشان دادن اهمیت و ضرورت امنیت از دیدگاه معظم له مشخص شد که از نظر ایشان، امنیتی پایدار است که همه‌جانبه باشد و تمام ابعاد اجتماعی، سیاسی، قضایی، نظامی و انتظامی، اخلاقی، اقتصادی و فرهنگی امنیت در جامعه تأمین شود و یکی فدای دیگری نشود. دیگر اینکه تمام حیطه‌های زندگی مردم جامعه اعم از محیط کار و خانه و دانشگاه و مدرسه و شهر و روستا و خیابان و جاده و... امنیت داشته باشند.

مقام معظم رهبری مضمولین امنیت پایدار را همه آحاد مردم اعم از هر نژاد، گروه، مذهب، سلیقه و حتی مخالفان نظام تا زمانی که به عامل دشمن تبدیل نشده‌اند می‌داند. متولیان امنیت پایدار علاوه بر نیروی انتظامی، سایر نهادهای رسمی و غیررسمی اعم از قوه قضاییه، نیروهای مسلح، وزارت اطلاعات، وزارت ارشاد، صدا و سیما، وزارت کشور، روحانیون، روزنامه‌نگاران، نخبگان سیاسی و در کل آحاد مردم هستند.

در نهایت از جمله شیوه‌های حفظ و گسترش امنیت پایدار را هوشیاری نیروهای مسلح به ویژه ناجا و قاطعیت در سرعت عمل در برخورد با ناامن‌سازان در هر مکان و در هر کسوت و لباسی و در عین حال، رأفت و رحمت نسبت به مردم می‌دانند.

پیشنهادهای

براساس نظریات مقام معظم رهبری برای ایجاد و حفظ امنیت پایدار در کشور پیشنهادها زیر ارائه می‌شود:

- توجه جدی مسئولان و متولیان امنیت به ایجاد و توسعه تمام انواع امنیت در کشور (اعم از امنیت سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، انتظامی، اخلاقی، فرهنگی، مدنی و شهروندی)؛

- تلاش برای ایجاد امنیت در تمام فضاهای زندگی مردم جامعه (اعم از محیط کار، منزل، مدرسه، دانشگاه، شهر، روستا، جاده، خیابان و...)

- توجه تمام نهادها و دستگاه‌های رسمی و غیررسمی در عمل صحیح به وظایف

- خود که نتیجه آن ایجاد امنیت می‌شود و توجه و اهتمام جدی نیروی انتظامی در حفظ و گسترش امنیت که محصول زحمات سایر نهادهاست.
- همکاری خوب دستگاه‌های حافظ امنیت از جمله سپاه، بسیج، نیروی انتظامی، قوه قضاییه و وزارت اطلاعات؛
- دخالت مردم در ایجاد و حفظ امنیت از طریق نیروهای بسیج و اتحاد و همبستگی مردم؛
- یادآوری مسئولیت گروه‌های مختلف در ایجاد امنیت از جمله نخبگان سیاسی، روحانیون و روزنامه‌نگاران؛
- اطاعت کامل نیروهای مسلح از فرامین صادره.
- وظایف نیروی انتظامی در این زمینه:
- هوشیاری نیروی انتظامی در شناسایی عوامل ناامنی و برخورد قاطع و مقابله جدی با ناامن‌سازان جامعه؛
- تقویت همت، اراده و آمادگی ناجا در استقرار امنیت کامل برای مردم؛
- انجام وظایف قانونی ناجا و دوری از افراط و تفریطها؛
- برخورد قاطع و بدون مسامحه با آشوبگران حرفه‌ای در هر کسوت و لباسی و مربوط به هر دستگاهی؛
- نگاه یکسان و بدون تبعیض نیروی انتظامی به همه عوامل ناامنی؛
- اقتدار همراه با ادب و رحمت و رأفت نسبت به مردم؛
- عدم احساس ضعف یا تزلزل در ناجا در انجام مأموریت.

منابع فارسی

- ایران (۱۳۸۴)، «مراسم معارفه قائم مقام وزارت کشور»: <http://www.Iran-newspaper.com/1384/840910>
- بوزان، باری (۱۳۷۸)، مردم، دولت‌ها و هراس، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- تریف، تری و دیگران (۱۳۸۳)، مطالعات امنیت نوین، ترجمه علیرضا طیب و وحید بزرگی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- جاویدی، مجتبی (۱۳۸۹)، امنیت اخلاقی از دیدگاه رهبری، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- حسینی، احمد (۱۳۹۰)، مصاحبه تلفنی با ایشان در زمینه مفهوم امنیت پایدار.
- خورتابی، علیرضا (۱۳۸۸)، «اهمیت امنیت اجتماعی از دیدگاه اسلام»، روزنامه حمایت، ۱۲ آبان.

- درویشی، فرهاد (۱۳۷۶)، تأملی نظری بر امنیت ملی: تمهیدات و رهیافت‌ها، تهران: دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه.
- درویشی، فرهاد (۱۳۸۹)، «ابعاد امنیت در اندیشه و آرای امام خمینی (ره)»، تهران: فصلنامه مطالعات راهبردی، س ۱۳، ش ۳.
- ره‌پیک، سیامک (۱۳۸۷)، نظریه امنیت جمهوری اسلامی ایران. تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- سایت فارس (۱۳۸۸)، «مصاحبه با سردار صفوی»، ۲۸ اردیبهشت: <http://www.farsnews.com/newstext.php>
- شیهان، مایکل (۱۳۸۸)، امنیت بین‌الملل، ترجمه جلال دهقانی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- عزیزخانی، فاطمه (۱۳۸۵)، «اهم الزامات اجرای سیاست‌های ابلاغی اصل ۴۴ قانون اساسی»، دفتر پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- عسگری، محمود (۱۳۸۱)، «مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی امنیت»، فصلنامه راهبرد، ش ۲۴.
- قاسمی، علی (۱۳۸۱)، ماهنامه گزیده تحولات جهان، مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.
- قرآن کریم
- کریمی مله، علی (۱۳۸۴)، «شناسایی مرجع امنیت در رویکرد امنیت ملی امام خمینی (ره)» فصلنامه مطالعات راهبردی، ش ۸، ش ۳۰.
- کلهر، رضا (۱۳۸۸)، درآمدی بر امنیت انتظامی، تهران: سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا.
- مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی (۱۱۱۱ق)، بحارالانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار، بیروت: مؤسسه الوفاء.
- نویدنیا، منیژه (۱۳۸۸)، امنیت اجتماعی، تهران: مطالعات راهبردی.

منابع لاتین

- Abbott, C. and Marsden, S. (2008), *Tigersand Dragons: Sustainable Securityin Asiaand Australia*, London - Singapore:Oxford Research Groupand the Singapore Institute of International Affairs.
- Almashat, A. M. (1985), *National Security in the Third World*, S.S.A: West View Press.
- Elliot, Jeffrey & Robert, Reginald (1989), *The Arms, Control, Disarmament and Military Security Dictionary*, California ,ABC, CLIO, Inc and Oxford: Clio Press Ltd.
- Smith, Gayle (2008), http://www.americanprogress.org/issues/2008/06/sustainable_security.html.

